

หมวด 3

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา

เนื่องจาก ป.พ.พ.ว่าด้วยครอบครัวนั้น นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาแล้ว ยังมีหมวดว่าด้วยทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาด้วย ดังนั้นจึงถือได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในหมวด 3 นี้ เป็นความสัมพันธ์ในทางส่วนตัวมิใช่ความสัมพันธ์ในทางทรัพย์สินซึ่งบัญญัติอยู่ในหมวด 4 ว่าด้วยทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา

ก่อนจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่มีบัญญัติตั้งแต่มาตรา 1461 ถึงมาตรา 1464 นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่ไ้ทำการสมรสกันก่อนใช้ ป.พ.พ.บรรพ 5 ปัจจุบันมีดังนี้

ก. ในสมัยก่อนใช้ ป.พ.พ.บรรพ 5 เกิม คือก่อน พ.ศ.2477 นั้นกฎหมายบรรพ 5 ปัจจุบันไม่กระทบกระเทือนถึง หมายความว่า คู่สมรสที่ไ้ทำการสมรสก่อน 2477 ถึงจะอยู่มาจนปัจจุบันนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรณานั้นคงเป็นเช่นเดิม ตามกฎหมายลักษณะฉัวเมีย (มาตรา 4 พ.ร.บ.ให้ใช้บรรพ 5ฯ พ.ศ.2519) เช่น กฎหมายลักษณะฉัวเมียบทที่ 60 บัญญัติว่า "สามีภรรยาอยู่ด้วยกัน ภรรยามีความผิด สามีปรามปรามโดยตีหญิง หญิงจะเอาโทษแก่สามีนั้นมิได้ ถ้าภรรยาว่าหาบช้าแก่สามี ให้ภรรยาเอาข้าวคอกคอกไม้ขอโทษต่อสามีนั้นจึงจะควร" —ซึ่ง เป็นบทบัญญัติว่าด้วยสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างหนึ่ง ดังนั้นสามีภรรยาตามกฎหมายลักษณะฉัวเมีย ยังคงมีสิทธิตามกฎหมายลักษณะฉัวเมีย บทที่ 60 อยู่เช่นเดิม

ข. ผู้ที่ทำการสมรสตั้งแต่ได้ใช้บรรพ 5 เกิมเป็นต้นมา คงอยู่ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายปัจจุบัน เพราะ พ.ร.บ.ให้ใช้บรรพ 5 มิได้ยกเว้นให้คงในกรณีแรก ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาตามบรรพ 5 เกิม และบรรพ 5 ปัจจุบันบัญญัติแตกต่างกันหลายประการ เช่น มาตรา 1454 เกิม บัญญัติว่า "สามีเป็นหัวหน้าในครอบครัวเป็นผู้เลือกที่อยู่ และเป็นผู้อำนวยความสะดวกช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดู" แต่บรรพ 5 ปัจจุบันมิได้บัญญัติให้สามีมีสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ไว้เลย ดังนั้น สามีภรรยาตามบรรพ 5 เกิมซึ่งสามีมีสิทธิต่าง ๆ ตามมาตรา 1454 เกิม เมื่อใช้บรรพ 5

ปัจจุบันแล้ว สามีย่อมไม่มีสิทธิดังกล่าวอีก คงต้องอยู่ใต้มงกับแห่งบรรพ 5 ปัจจุบัน คงจะกล่าวต่อไป

สัมพันธแห่งสามีภริยาตามที่บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 1461 ถึงมาตรา 1464 พอจำแนกได้ดังนี้คือ

1. มาตรา 1461 บัญญัติว่า "สามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน"

ก. สามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา หมายความว่า ต้องอยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยามีชีวิตันนากับบ่าว หรือฉันเพื่อนหรือญาติ คือต้องมีกรรวมหลับนอนกันและต้องอยู่ร่วมกันไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ หรืออยู่คนละบ้าน แคะไหนเพียงใด ถือว่าเป็นการอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยานั้นควรคำนึงถึงวัย ฐานะ อาชีพของสามีภริยากับ เช่น สามีมีภาระกิจต้องทำงานต่างจังหวัด เดือนหนึ่งอาจอยู่บ้านได้เพียง 3 วัน ทั้งนี้ถือว่าอยู่ด้วยกันฉันสามีภริยาแล้ว แต่ถ้าไม่ไปทำงานต่างจังหวัด สมควรอยู่ด้วยกันได้ทุกวัน กลับอยู่บ้านเพียง 3 วันต่อเดือน ทั้งนี้ถือว่าไม่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา เป็นต้น

ตัวอย่าง การที่สามีภริยาไม่ไ้หลับนอนร่วมเพศกัน แต่อยู่คนละบ้านในบริเวณเดียวกันไม่เป็นการทิ้งร้างกัน (ฎีกาที่ 882/2518)

ในกรณีที่ชายหญิงไม่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ฟ้องบังคับกันได้ แต่กฎหมายให้สิทธิในการฟ้องหย่าได้ เช่นสามีไปยกย่องหญิงอื่นฉันภริยาหรือภริยามีชู้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ตามมาตรา 1516(1) หรือจงใจละทิ้งร้างกันไป ถือว่าไม่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา หากเป็นเวลาเกิน 1 ปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ตามมาตรา 1516(4) หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งร่วมประเวณีโดยไม่มีเหตุอันควร อาจถือว่าทำการ เป็นปฏิภักซ์คือการที่เป็นสามีภริยา อีกฝ่ายหนึ่งยอมฟ้องหย่าได้ตามมาตรา 1516(6) เป็นต้น

ข. สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน

ตามความในวรรคสองของมาตรา 1461 นี้ สามีมักรียาต้องช่วยเหลือกันและต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน สามีมักรียาผู้อำนวยความสะดวกในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันโดยบัญญัติไว้ในบรรพ 5 เดิม ดังนั้น แม้ตามความเป็นจริงสามีมักรียาจะเป็นผู้นำก็ตาม ภริยาก็จะปล่อยภาระให้สามีมักรียาคำเนินการในเรื่องอุปการะเลี้ยงดูแต่ผู้เดียวไม่ได้ หากภริยาไม่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควร สามีมักรียาฟ้องหย่าไต่ถามมาตรา 1516(6)

ตัวอย่าง เกมจำเลยอยู่กินเป็นสามีมักรียากับโจทก์อยู่ที่บ้านของโจทก์ โจทก์มีอาชีพประกอบการค้าร่วมกับบิคา จำเลยไม่มีอาชีพอะไร โจทก์เคยจ่ายเงินเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูจำเลยมาตลอด ครั้นเมื่อโจทก์ยินยอมให้จำเลยพานบุตรมาอยู่กับมารดาจำเลย โจทก์ก็ยังจ่ายเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูจำเลยอยู่ ครั้นต่อมาเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าโจทก์จำเลยต่างสมัครใจแยกกันอยู่ โจทก์มีความสามารถและฐานะดีกว่าจำเลย ก็จึงเห็นได้ว่าโจทก์และบิคาโจทก์เคยรับปากจะซื้อคอกแถวเพื่อประกอบอาชีพการค้าร่วมกับจำเลย เมื่อคำนึงถึงความสามารถและฐานะดังกล่าวของโจทก์ ย่อมเป็นที่เห็นประจักษ์แจ้งว่าโจทก์ดีกว่าจำเลย โจทก์ผู้เป็นสามีจึงต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูจำเลยซึ่งเป็นภริยาตาม ป.พ.พ.มาตรา 1461 ประกอบด้วยมาตรา 1598/38 (ฎีกาที่ 3822/2524)

อนึ่ง เมื่อกฎหมายบัญญัติไว้ว่า สามีมักรียาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกัน ดังนั้น หากมีผู้มาทำละเมิดต่อสามีหรือภริยาทำให้อีกฝ่ายหนึ่งขาดไร้อุปการะ ฝ่ายนั้นย่อมมีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากผู้ทำละเมิดได้

ตัวอย่าง

1. ลูกจ้างของจำเลยขับรถในทางการที่จ้างชนสามีมักรียาคายด้วยความปลอดภัย โจทก์ยอมตกเป็นผู้ต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้

เมื่อสามีมักรียายังมีชีวิตอยู่ มีอาชีพคั่งมีน้ำมันเบนซิน แม้โจทก์จะได้เป็นผู้จัดการมรดกเข้าดำเนินการค่าน้ำมันเบนซิน ต่อมาหลังจากสามีมักรียาคายแล้ว ก็หาเป็นเหตุทำให้โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าขาดไร้อุปการะจากจำเลยไม่ (ฎีกาที่ 1251/2514)

2. จำเลยทำละเมิดเป็นเหตุให้ภริยาโจทก์ถึงแก่ความตาย เมื่อครั้งภริยาโจทก์ยังมีชีวิตอยู่ได้เป็นแม่บ้านจัดการบ้านเรือนด้วยตนเอง ครั้นภริยาถึงแก่ความตาย โจทก์ต้องจ้างคนมาทำหน้าที่ซักผ้า ทำครัวและกวาดถูบ้านแทน ทั้งนี้โจทก์ยอมมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีนี้ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1461 วรรคท้าย จนถึงวันที่โจทก์ทำการสมรสใหม่ (ฎีกาที่ 2361/2515)

ข้อสังเกตเมื่อเป็นการขาดรูปการระตามกฎหมายแล้ว ย่อมต้องเรียกค่าสินไหมทดแทนค่าขาดรูปการระได้โดยไม่ว่าต้องคำนึงว่าผู้ตายจะมีรายได้หรือไม่

3. จำเลยเป็นผู้ประกอบกิจการรับขนส่งคนโดยสาร จำเลยต้องรับผิดชอบคนโดยสารในความเสียหายที่เกิดขึ้น จะปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอ้างว่ารถโดยสารคันนั้นเช่ามาและคนขับไม่ใช่ลูกจ้างของตนหาได้ไม่ ต้องใช้ค่าเสียหายที่โจทก์ขาดรูปการระเลี้ยงดูจากภริยาและบุตรที่ถูกรถชนตาย (ฎีกาที่ 149/2523)

สามีภริยาต้องอุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถของตน จึงต้องฐานะและอาชีพของสามีภริยาช่วยว่าสมควรอุปการะเลี้ยงดูกันได้เพียงใด (ฎีกาที่ 3822/2524) ถ้าชายมีฐานะยากจนสมรสกับหญิงซึ่งเคยมีฐานะดีมาก่อนสมรส การที่หญิงต้องใช้จ่ายอย่างซัดสนบ้าง เพราะชายมีฐานะยากจนจะอ้างว่าไม่อุปการะเลี้ยงดูไม่ได้

2. กรณีที่สามีหรือภริยาจะร้องขอศาลเพื่อสั่งอนุญาตให้คนอยู่ต่างหาก มาตรา 1462 บัญญัติว่า "ถาการอยู่รวมกันจะเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือทำลายความผาสุกอย่างมากของสามีหรือภริยา ฝ่ายที่จะต้องรับอันตรายหรือความเสียหายอาจร้องขอศาลขอให้สั่งอนุญาตให้คนอยู่ต่างหากในระหว่างที่เหตุนั้น ๆ ยังมีอยู่ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ศาลจะกำหนดจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูให้ฝ่ายหนึ่ง เสียให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามควรแก่พฤติการณ์ก็ได้"

ตามมาตรา 1462 เหตุที่สามีหรือภริยาจะร้องขอมี 3 ประการ

- (1) การอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่กายอย่างมาก
- (2) การอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่จิตใจอย่างมาก
- (3) การอยู่ร่วมกันจะทำลายความผาสุกอย่างมาก

(1) การอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่กายอย่างมาก โดยปกติการอยู่ร่วมกันนั้นสามีภริยานั้น ทั้งสองฝ่ายอาจมีการทะเลาะวิวาททำร้ายทุบตีจนได้รับอันตรายแก่กายหรือมีโรคภัยไข้เจ็บได้บ้าง ซึ่งถ้าเป็นเรื่องปกติธรรมดาแล้วย่อมไม่อาจนำมาเป็นเหตุที่จะร้องขอต่อศาลขอให้สั่งอนุญาตให้อยู่ต่างหากได้ ตามมาตรา 1462 ในกรณีที่การอยู่ร่วมกันนั้นจะต้องถึงขนาดเป็นอันตรายแก่กายอย่างมาก และต้องเป็นอันตรายที่มีขั้นแล้ว มิใช่เป็นเพียงเหตุการณที่คาดไว้ในอนาคต เช่นชายหรือหญิงเป็นโรคติดต่อย่างรุนแรง การอยู่ร่วมกันย่อมเกิดอันตรายแก่อีกฝ่ายหนึ่ง เช่นนี้ย่อมเป็นเหตุที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อจะอยู่ต่างหากได้

สามี (จำเลย) ชอบคู่ค้า ชอบเสพสุราเคยพันภริยา (โจทก์) 2 ครั้งที่แขนซ้ายและมือซ้าย เคยเอากาแฟร้อนสาดหน้าและทอยภริยา และภริยาก็กัดคอสามีถึงกระดูกนิ้วซอก แม้จะนับได้ว่าเป็นเรื่องรุนแรงอยู่มาก แต่ก็เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวจากการที่ได้เป็นสามีภริยากันมารวม 2 ระยะ เป็นเวลาประมาณ 7-8 ปีแล้ว ถือว่าไม่มีลักษณะจะเป็นเหตุที่ภริยาจะขอให้ตนแยกอยู่ต่างหากจากสามีได้ (ฎีกาที่ 369/2509)

(2) การอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่จิตใจอย่างมาก กรณีนี้เป็นอันตรายในก้านจิตใจ การพิจารณา คงเป็นเช่นเดียวกับในเรื่องอันตรายแก่กาย คือต้องพิจารณาคำความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมิใช่เพียงความรู้สึกของผู้ใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ และต้องเป็นอันตรายแก่จิตใจอย่างมากด้วย เพราะการอยู่ร่วมกันอาจมีการโกรธหรือไม่เข้าใจกันบ้าง เป็นธรรมดา

ตัวอย่าง

1. สามีนำหญิงอื่นมาอยู่ร่วมกันในบ้านและมีความสัมพันธ์กันฉันชู้สาว ถือเป็นการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยา เป็นอันตรายแก่จิตใจอย่างมากต่อฝ่ายภริยา

2. สามีสอบสบบุรี และคิมเหล่า ภริยาจะอ้างว่ากินเหล่าและบุรีเป็นอันกราย
แต่จิตใจอย่างมากน่าจะไม่ได้ เพราะถือเป็นสภาพปกติธรรมดา จะนำความรู้สึกของภริยาผู้เดียว
เป็นเครื่องตัดสินไม่ได้

(3) การอยู่ร่วมกันจะทำลายความผาสุกอย่างมาก ในกรณีนี้กฎหมายบัญญัติไว้อย่างกว้างรวมไป
ถึงสภาพความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา หากเป็นการทำลายความผาสุกอย่างมาก ซึ่งไม่อาจจะ
ทนได้แล้ว ก็อาจร้องขอศาลเพื่อขอแยกกันอยู่ได้ อนึ่ง เหตุซึ่งทำลายความผาสุกอย่างมากนั้น
หากเกิดเพียงชั่วครั้งชั่วคราวก็ควรจะนำมาอ้างเป็นเหตุในการขอแยกกันอยู่ตามนาครานี้ไม่ได้เช่นกัน
เพราะการอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาไม่จำเป็นต้องมีความผาสุกตลอดเวลา

ผู้มีสิทธิร้องขอ มาตรา 1462 บัญญัติให้เฉพาะฝ่ายที่ได้รับอันกรายแก่ฝ่ายหรือ
จิตใจอย่างมาก หรือถูกทำลายความผาสุกอย่างมากเท่านั้นสามารถร้องขอศาลขอให้สั่งอนุญาตให้
คนอยู่ต่างหากได้ ดังนั้นฝ่ายที่ก่อให้เกิดเหตุขึ้นจึงไม่มีสิทธิร้องขอ

ความในมาตรา 1462 ตอนท้ายบัญญัติไว้ว่า ".....ในกรณีเช่นนี้ศาลจะกำหนด
จำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูให้ฝ่ายหนึ่ง เสียให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามควรแก่พฤติการณ์ได้" การกำหนด
ค่าอุปการะเลี้ยงดูจะให้แก่โดยยอมตกลงกันถึงสภาพฐานะของผู้รับและผู้ให้ และดูตามความสามารถ
ของผู้ให้ควรวางจะสามารถให้ไ้มากน้อยเพียงใด และในกรณีนี้ถึงแม้ศาลจะกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดู
ไว้เพียงใดก็ตาม หากสภาพพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีผู้ร้องขอศาลก็อาจจะกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดู
เปลี่ยนแปลงจากเดิม หรือจะงดการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูเสียก็ได้เมื่อศาลเห็นสมควร

อนึ่ง กฎหมายมิได้กำหนดว่าฝ่ายใดจะต้องเป็นผู้เสียค่าอุปการะเลี้ยงดูแก่ฝ่ายใด
ดังนั้น ผู้ร้องขอหรืออีกฝ่ายหนึ่งอาจต้องเป็นผู้เสียค่าอุปการะเลี้ยงดูก็ได้

การขอแยกให้คนอยู่ต่างหากนี้ได้เฉพาะในระหว่างที่เหตุนั้น ๆ ยังมีอยู่

เมื่อเหตุนั้นระงับหรือยุติลง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอศาลเพื่อเลิกคำสั่งนั้นและ
ให้สามีภริยาอยู่ร่วมกันตามปกติ อนึ่งในระหว่างที่แยกกันอยู่นี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะอ้างว่าอีกฝ่ายหนึ่ง
จงใจละทิ้งร้างไม่ได้

3. เมื่อฝ่ายหนึ่ง เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ อีกฝ่ายหนึ่ง ต้องเป็นผู้อุปนุบาลหรือผู้พิทักษ์ ตามมาตรา 1463 ซึ่งมีบัญญัติไว้ว่า "ในกรณีที่ศาลสั่งให้สามีหรือภริยา เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ภริยาหรือสามีย่อมเป็นผู้อุปนุบาลหรือผู้พิทักษ์ แต่เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอและถ้ามีเหตุสำคัญ ศาลจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อุปนุบาลหรือผู้พิทักษ์ก็ได้"

เมื่อสามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ภริยาหรือสามีย่อมเป็นผู้อุปนุบาลหรือผู้พิทักษ์โดยอำนาจแห่งกฎหมายโดยมิต้องร้องขอให้ศาลแต่งตั้ง เนื่องจากสามีหรือภริยาอยู่ในฐานะที่จะรักษาผลประโยชน์และอุปการะดูแลรักษาผู้ไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถได้ดีกว่าผู้อื่น

ศาลจะแต่งตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้อุปนุบาลหรือผู้พิทักษ์ต่อเมื่อ

(1) ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอผู้มีส่วนได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ ในกรณีที่สามีหรือภริยาตกเป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ โดยปกติกินยอมได้แก่ บิดามารดา ทายาท ผู้สืบสันดาน เหล่านี้ย่อมมีสิทธิร้องขอได้ ส่วนพนักงานอัยการถือเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของแผ่นดินย่อมมีสิทธิร้องขอได้

(2) มีเหตุสำคัญ เหตุที่จะร้องขอนั้น ผู้มีส่วนได้เสียต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าไม่สมควรให้สามีหรือภริยานั้นเป็นผู้อุปนุบาลหรือผู้พิทักษ์ หากไม่มีเหตุให้ศาลเห็นเช่นนั้น ก็จะร้องขอให้ศาลตั้งผู้อื่นเป็นผู้อุปนุบาลหรือผู้พิทักษ์ไม่ได้

ตัวอย่าง ความปกตีสามียอมเป็นผู้อุปนุบาลภริยา ซึ่งศาลสั่งว่าเป็นคนไร้ความสามารถ ต้องจกให้อยู่ในความอุปนุบาล เมื่อผู้มีส่วนได้เสียผู้ใดคัดค้านต่อศาล ผู้คัดค้านชอบที่จะนำ สืบแสดงเหตุสำคัญให้เห็นว่าศาลควรตั้งผู้อื่นเป็นผู้อุปนุบาล (ฎีกาที่ 346/2509)

4. กรณีที่คู่สมรสไม่อุปการะเลี้ยงดูฝ่ายที่วิกลจริตตามสมควร ตามมาตรา 1464 บัญญัติไว้ว่า "ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นคนวิกลจริต ไม่ว่าศาลจะสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่ และคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไม่อุปการะเลี้ยงดูฝ่ายที่วิกลจริตตามสมควรก็ดี กระทำการอย่างใดหรือไม่กระทำการตามควร เป็นเหตุให้ฝ่ายที่วิกลจริตตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเป็นภัยทาง

ทรัพย์สิน ทางกายทางจิตใจก็ บุคคลซึ่งอาจร้องขอศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถตามมาตรา 29 หรือผู้อนุญาตมีอำนาจของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่ฝ่ายที่วิกลจริตนั้น และหรือขอให้ศาลมีคำสั่งใด ๆ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริตนั้นไว้

ในกรณีดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ถ้ายังมีคำคำสั่งของศาลแสดงว่าคู่สมรสซึ่งวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ ก็ให้บุคคลตามวรรคหนึ่งร้องขอศาลในคดีเดียวกันนั้นให้ศาลมีคำสั่งว่าคู่สมรสซึ่งวิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ โดยจะขอให้ตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุญาตตามมาตรา 1463 ทั่วหรือไม่กี่ก็ได้ หรือถ้าไม่มีคำสั่งของศาลว่าเป็นคนไร้ความสามารถและมีผู้อนุญาตแล้วจะขอให้ถอดถอนผู้อนุญาตและแต่งตั้งผู้อนุญาตใหม่ก็ได้

ในกรณีที่คู่สมรสซึ่งถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริตนั้นยังไม่ได้ถูกสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หากศาลเห็นว่าคู่สมรสนั้นยังไม่เป็นบุคคลที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ให้ยกคำร้องและยกฟ้องคดีเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นเสีย ถ้าเห็นว่าบุคคลที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ แต่ยังไม่สมควรสั่งในเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือมีคำสั่งใด ๆ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริตนั้น ก็ให้ศาลสั่งให้คู่สมรสนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ โดยพิพากษายกคำขอค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือคำขอใด ๆ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริต

ความในมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนถึงอำนาจศาลที่จะสั่งตั้งผู้อนุญาตตามมาตรา 1463 และอำนาจสั่งตามมาตรา 1530"

คำวรรคแรกของมาตรา 1464 กรณีที่คู่สมรสเป็นคนวิกลจริต ทั้งนี้ไม่ว่าศาลจะสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่ ถ้า

(1) "คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไม่อุปการะเลี้ยงดูฝ่ายที่วิกลจริตตามสมควร"

กรณีนี้ก็คงดูความสามารถและฐานะของสามีภริยามาคำนึงประกอบกันว่าสามารถอุปการะเลี้ยงดูได้เพียงใด

(2) "การที่ไม่อุปการะเลี้ยงดูนั้นเป็นเหตุให้ฝ่ายที่วิกลจริตตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเป็นภัยทางทรัพย์สิน ทางกาย หรือทางจิตใจ" ความข้อนี้เพียงแต่ฝ่ายที่วิกลจริตอยู่ในภาวะอัน

น่าจะเป็นภัยเท่านั้น ยังไม่ต้องเกิกภัยเช่นนั้นขึ้นจริง เช่น สามีเป็นคนวิกลจริต ไร้สติสัมปชัญญะ ภริยาไม่พาไปรักษาตามสมควรกลับปล่อยให้ไปเกินตามถนน ทั้งนี้ถือได้ว่าอยู่ในภาวะอันน่าจะเป็นภัยได้แล้ว

(3) "บุคคลตามมาตรา 29 หรือผู้อนุญาตห้องศาลให้คุ้มครองฝ่ายหนึ่งจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูฝ่ายที่วิกลจริตหรือมีคำสั่งเพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริตได้"

ในการร้องขอศาลตาม (3) นั้น หากศาลยังมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ก็ต้องร้องขอศาลในคดีเดียวกันนั้นให้ศาลมีคำสั่งว่าคุ้มครองซึ่งวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถด้วย และเมื่อเป็นผู้ไร้ความสามารถแล้ว โดยปกติสามีหรือภริยายอมเป็นผู้อนุญาตหรือมีผู้ใดคนหนึ่งเป็นผู้อนุญาตอยู่แล้วก็ดี เมื่อศาลเห็นว่าบุคคลนั้นหรือสามีภริยาเป็นผู้ไม่สมควร เป็นผู้อนุญาตแล้วก็อาจจะตั้งผู้อนุญาตขึ้นใหม่ได้

ในกรณีร้องขอศาลเพื่อสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถก็ดีและจะสั่งให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูก็ดี หากศาลเห็นว่าสามีหรือภริยานั้นไม่เป็นบุคคลที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้ว ศาลก็จะยกคำร้องและยกฟ้องคดีเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูทั้งสองอย่าง หรือศาลอาจจะสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถเพียงอย่างเดียวโดยยกคำขอเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือคำขอเพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริตเสียก็ได้

ทั้งนี้ไม่กระทบถึงอำนาจศาลที่จะสั่งตั้งผู้อนุญาต หรือสั่งชั่วคราวให้จัดการในเรื่องสินสมรสที่พิกอาศัย การอุปการะเลี้ยงดูสามีภริยา และการพิทักษ์อุปการะเลี้ยงดูบุตร